

YABAN

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Öykü Eserin başkahramanı olan Ahmet Celal, subay olarak katıldığı 1. Dünya Savaşında 35 yaşında iken kolunu kaybettikten sonra hayatının mahvolduğunu düşünen bir paşa oğludur. Emir eri Mehmet Ali'nin davetine uyarak, kalan ömrünü onun köyünde geçirmek amacıyla Orta Anadolu'da bir köye yerleşir. Halkla uyum gösteremez ve yaşantısı farklı olduğu için köy ahalisi tarafından bir "yaban" tabiriyle dışlanır. Emine adında evli bir kadına arzu duyar fakat karşılık bulamaz. Yalnızlığının ağır bastığı günlerini yazarak geçirir. Köy düşman askerlerince işgal edilince, günlüğünü yaralanan Emine'ye verip gider.

Tema

Milliyetçilik Yaban, vatansever duyguları bilinen Ahmet Celâl ile memleketin siyasî olaylarına ve devam eden savaşına karşı birlik olunması gerektiğini vurgulayarak köylü kesime milliyetçiliği öğretmek ister. Bu nedenle bir aydın olarak Ahmet Celâl, köylünün cahilliğine ayna olarak Anadolu'ya sevk edilir.

Kişiler

Ahmet Celal 1. Dünya savaşında kolunu yitirmesi kendisini daha da mutsuz, yaşama küskün bir hale getirmiştir. Karamsar ve umutsuzdur. Hayli yalnız hissetmektedir, bu yalnızlığa ortak olması nedeniyle her konuda düşüncesini günlüğüne yazar. Emine'ye olan duyguları tamamen fiziki ihtiyaçlarından ötürü olması ile kendisinin son derece bencil özellikler gösterdiği söylenebilir.

Emine Evli olmasına rağmen Ahmet Celal'in ilgi duyduğu tek kadın olan Emine, İsmail'in karısıdır. Edilgen ve pasif bir konumda olan kadın, erkeklerin kurduğu dünyaya adeta seyirci olarak bakmaktadır. Fakat tam savaşın patlak verdiği bir dönemde Ahmet Celal ile kaçmak zorunda kalır.

Mehmet Ali Cephede Ahmet Celâl'in emir eri olan Mehmet Ali, askerlik bitince köyüne dönerken, Ahmet Celâl'in de köye gelmesini sağlayan kişidir. Mücadele döneminde yeniden askere gitmekten korkan Mehmet, Ahmet Celal ile yakınlığını da keserek köylünün safına geçer.

Ahmet Celal (Duygusal)

Karakter Ahmet Celal, 35 yaşında henüz genç olmasına rağmen yaşadığı olaylar neticesinde hayli karamsar ve umutsuz bir şehirli tiptir. 1. Dünya savaşında kolunu yitirmesi kendisini daha da mutsuz, yaşama küskün bir hale getirmiştir. Karamsar ve umutsuzdur. Hayli yalnız hissetmektedir, bu yalnızlığa ortak olması nedeniyle her konuda düşüncesini yazar. Kolunu vatan uğruna kaybetmesi nedeniyle takdir görmeyince sitem dolu bir hale bürünür. Bu yönüyle bencil bir özellikte taşır. Köylüden kendini üstün gördüğü için ukalalık ve bilmişlik yapar. Emine'ye olan aşkı konusunda epey bir süre cesaretsiz davranışlar sergilemiştir. Yaşadığı köye gelişi ve yaşadıklarını kadere bağlayan çaresiz, kadercil bir görüşe sahiptir.

Aktiviteler Ahmet Celal kişisel bakımına özen gösterdiği için her gün tıraş olan, temiz bir adamdır. Düzenli olarak gazete takibi yapar sürekli kitap okur. Köyde kısa yürüyüşlere çıkar. Günlerini hatıra yazarak geçiren Ahmet Celal'in herhangi bir iş yaptığı görülmez. Bazen kahvenin çardağında birkaç köylü ile oturur onların sohbetlerini dinler. İnsanlarla konuşmaktan çok hoşlanır fakat ortak bağı olmadığı için onlara akıl vermek dışında can çığır olamaz. Çünkü insanlara eleştirel yaklaşır. Fiziki yapı itibarıyla tam bir asker titizliğinde olan Celal hayata bakışı ve yaşayışı anlamında da köyde beklentilerini gideremez.

Paraleller Yaban romanının Ahmet Celal'i kişilik özelliklerinden benzer bir durumu Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanındaki Raif Efendi karakterinde ortak paydaları olan yalnızlık duygusu olarak görmekteyiz. Her iki karakterde etrafında bulamadığı ilişkiyi kitaplardan, okuyarak, yazarak kendi kendilerine edinirler. Yani sevinçleri, heyecanları hep kitaplara ve yazılara dairedir. İçsel olarak hep bir hüznü, arayışa tabidirler.

Kişiler Genel olarak köyde pek fazla arkadaşlık edebileceği, sohbet edebileceği pek kimse olmayan Ahmet Celal emir eri Mehmet Ali sayesinde köye gelmiştir. Mehmet Ali kendisine yaverlik etse de çekingen ve sessiz halleriyle yine de bir dert ortağı olmaz. Köyde olduğu bir kış Süleyman'la tanışıklığı olur. Evinin tamiri sırasında tanıştığı Süleyman ile yiyip içmekte fakat konuşmamaktadırlar. Süleyman'dan sonra hizmetine bakan Emeti Kadın ile birkaç iletişimde bulunan Ahmet Celal onunla şakalaşmak konuşmak ister fakat herkes gibi onu da oldukça ciddi bulduğu için sınırını aşmaz. Çoban Hasan ile sohbeti olur. Onunla çobanlık işinden ve köpeklerden konuşurlar. Hasan'ın kendisine yansıttığı olumlu tavır hoşuna gider ve konuştuğça konuşmak ister. Köyün Salih Ağasını ve Şeyh Yusuf'unu zaten baskıcı ve çıkarıcı bulduğu için olumlu iletişim kuramaz. Köy ahalisine karşı her ne kadar savaşı anlatmak isteyip onların kendisine inanmasını beklese de bu gerçekleşmez. Köyde sevdiği ve konuştuğu en değer verdiği kişilerden biri Emine'dir. Mehmet Ali'nin kardeşi İsmail'in karısı olan Emine'ye ilgi duyan Ahmet Celal duygularını her ne kadar Emine'ye açsa da karşılık göremez. Sadece düşman baskını sırasında Emine'den ilgi görecek olur ve kaçacak olurlar lakin Emine vurulduğu için kavuşamazlar.

ÖRNEK ANILAR

Karamsar/ Umutsuz Köylülerin kendisine "Yaban" dediği Ahmet Celâl, kendini bir trajedi aktörü gibi görür, son derece karamsardır. Ahmet Celâl'in fikrî ve hissî buhranı kafasında fazla yer kaplar. Bütün huzursuzluklarının temelinde ise yalnızlık vardır. Savaştan sağ çıktığına sevinmesi gereken yerde aklında kurduğu fikirlerle her gün yeni bir karamsarlığa uyanan Ahmet Celal oldukça negatif düşüncelere sahip umutsuz biridir. Anadolu'nun bir köyüne yerleştiği için kendisini yaşarken ölü addetmekte ve bunu bir intiharla eşdeğer görmektedir. "Ben, burada diri diri, bir mezara gömülmüş gibiyim." Öylesine ölümlü benimser ki her gece öleceğini düşünür ve sabah ölmediği için de hayal kırıklığına uğrar. Yaşadığı umutsuzluğu, köydeki sefil hayatının bir türlü biteceğine inanamaz. "Demek bir gün daha? Ve, ne gün! ..."

Bencil /Çıkarıcı Ahmet Celal esasında entelektüel sayılabilir bir komutan olmasına rağmen pek çok açıdan oldukça bencil davranışlar sergiler. Cephede kolunu kaybetmesi psikolojik açıdan kendisi için bir yıkımdır. Bu yıkımın veya yaşadığı psikolojinin de misafir geldiği köy ahalisi tarafından görülmesini ve takdir edilmesini ister, beklenti içine girer. Aslında köylünün de kendisiyle aynı durumda olduğunu bilir, yine de kendinin ayrı tutulmayı bekler: "Lakin bu köyde de hiç kimse kolsuz olduğumun farkında değil... Oysa burada, isterdim ki, farkında olsunlar. Zira, sağ kolumu, ben, onlar için kaybettim." İnsanların arasında kolunun olmayışının bir merhamet sebebi olarak görmesine rağmen beklediği ilgiyi ve saygıyı insanlardan alamadığı için köy halkına karşı sitem içindedir.

Kıskanç Aşk konusunda kendi dışında bir adamı sevlilmeye layık görmez. Emine'nin evli olduğu İsmail içinde bu duyguları hisseder ve kıskanır. Genel olarak fiziksel ihtiyaçtan öte kadınlarına da değer vermez, onları beğenmez. Fiziksel arzuları için cinselliği aklından çıkaramayan Ahmet Celal, kendini çiftleşme mevsiminde krize giren hayvanlara benzetmektedir: "Benim aşklarım, daima birer cinsiyet buhranından ibaret kaldı. Bunda, çiftleşme mevsiminde muhtelif krizlere düşen bazı hayvanlardan farksızdım." Cinsel yönden hissettiği açığı Emine ile kapatmaya çalışan Ahmet normalde Anadolu kadınına itici ve tiksindirici bulur. Emine'ye duyduğu aşk dahi kafasında oynaşmaktan öte gitmez. "Alafranga aşıktaşığa mahsus öpme ve okşamaların hiçbirini ona göstermemekle beraber, ara sıra, bir iri Van kedisi gibi onunla oynaşmaktan haz alırdım."

Otoriter/UKala /Bilmiş Ahmet Celal zengin, aydın, eğitilmiş ve bilinçli bir birey olarak hayli de ukala bir kişidir. Köylü onun işlerine karışmaz, ama o köylülere müdahale eder. Kendi komutanlık otoritesini adeta köyde de devam ettirmek gibi spontan bir hali vardır. Köyün düzenbazı Salih Ağa'yı döver, köylünün hürmet ettiği şeyhe gerekli saygıyı göstermez. Her ne kadar onlardan biri olmaya çalışıyorsa da, içinde her zaman onları eleştiren bir yapıya sahiptir. Köy halkının temizlik anlayışını, düşüncelerini, kıyafetlerini, kadınlarını, erkeklerini, tiplerini hor görür, yapıcı olmak yerine bilmiş tavırlarıyla ukalalık yapar durur. Halkın kendisine kaynaşmadığını belirtirken aslında kendisi de onlara karşı aynı soğuklukta olduğunu es geçer. "Gözle görünmez bir çember, bir nevi karantina kordonu beni aralarına karışmak istediğim bu küçük insan kümesinden ayırıp duruyor." İnsanları heykelden farksız görür ve köyü tamamen yıkık dökük harabelere benzetir. Sürekli birilerine akıl vermeye çalışır. Adeta insanlarda hata bulan bir bilince sahiptir, ellerini yüzlerini yıkamalarından kime inanıp kime inanmayacaklarına kadar akıl vermek ister, kendisine inanmalarını bekler.

Düşünceli Yaşadığı köyde kendi yapayalnız hisseden Ahmet Celal psikolojik açıdan kendini derin konularda sorgular ve sürekli bir düşünme halindedir. Esasen herşeyin farkında olan Ahmet Celal yine de eli kolu bağlı hissettiği için yalnızlığını düşünmekten kendini men edemez. Bu düşünceli

halini sürekli yazarak gidermeye çalışır. Kalemî düşüncelerine tercüman olur. Ona yakınlık gösteren Bekir Çavuş, Emeti Kadın ve Hasan dahi yalnız hissetmesine engel olmaz. Mehmet Ali'nin köyünde gurbette gibi hissetmesi ve köylülere olan bakış açısı onu bir türlü insanlara yaklaştırmaz bu da sürekli düşünceler kurmasına sebep olur. "Ne kadar inkâr edecek olsam gene bu hissimi saklayamayacağım: Mehmet Ali'nin köyüne yaklaştıkça bir şeyden, aziz bir şeyden ayrıldığımı sezinliyordum. Yüreğime bir ağırlık çöküyordu. Arkamda ne bırakmışım ki böyle hüzünleniyordum?"

Duygusal Varoluşunda sebebiyet aradığı hüzün veren düşünceler Ahmet Celal'i oldukça duygusal bir hale getirir. Hatta başıra başıra ağlamak istemektedir: "Nereye gideyim? Benim yerim neresidir? Kimlere doğru varayım? Beni kimler anlar? Kimler derdime deva bulur? Beni bu illetten, beni bu gurbetten kim kurtarabilir? Hangi kardeş? Hangi hemşire? Hangi can yoldaşı? Hey, ana toprak, ne kadar merhametsiz, ne kadar katınsın?"

Çaresiz/Kaderci Ahmet Celal'in kendini Porsuk çayı kenarında Allah'ın rahmetini bekleyen bir tohumla özdeşleştirmesi kendini çaresiz hissettiğinin ve kadere teslimiyetinin bir göstergesidir. Ülkede hâkim olan savaşı ve bir türlü derdini anlatamadığı, inandıramadığı köylü halkı düşündükçe daha da fazla ümitsizliğe kapılır. "Asker kaçacağı, ha. İşte bu çok fena. İnsan ölür, fakat askerden kaçmaz." Yaşadıkları karşısında hayli bunalan Ahmet Celal düşman kuvvetleri için artık bir şey yapamayacağını anlar. "Boşuna, hiçbir sonuca varmanın imkânı yok."

Pişman Ahmet Celal ailevi şartları itibarıyla oldukça rahat şartlarda büyümüş ve bu sayede iyi bir eğitim alabilmiş biridir. İstanbul'dan kalkıp neden bir askerinin peşine bir köye geldiğine bir süre sonra anlam veremez olur ve bunu kafasında sorun edinir. "Ben, Celal Paşa'nın oğlu Ahmet, İstanbul'un en muhteşem konaklarından birinde doğup ve parıltılı hülya iklimlerine doğru kanat açıp uçtuktan sonra, kanatlarımın biri kırılmış olarak buraya düştüm. Otuz iki yaşında bir emekli asker, bütün geleceği geride kalmış bir sakat delikanlı, şimdi burada..." Kendinin köy halkına uyum sağlayabileceğini düşünmez. Dolayısıyla da bu kendisindeki pişmanlık duygusunu pekiştirir.

Cesaretsiz Ahmet Celal güçlü bir kişi olmasına rağmen aşk karşısında kendinde aradığı gücü bulamaz ve cesaretsizliği nedeniyle de sevdiği kadına bir türlü açılmaz. "Her teşebbüsümde, kendimi, yeni okula başlamış bir küçük çocuk gibi utangaç, sıkılgan ve beceriksiz hissediyordum." Hemen her zaman Emine'nin gezeceği sokaklarda olmak isteyen, ona rastlamak, onunla konuşmak isteyen Celal bir gün Bekir Çavuştan kendisi için Emine ile konuşmasını ister. "İyi hoş ama bu yalnızlık da canıma tak etti. İnsanın her şeyden önce bir yoldaşa ihtiyacı oluyor. Hele benim gibi bir kimse için mutlaka candan bir bakanı olmak lazım."